

Warszawa, dnia 5 stycznia 2012 r.

RPO–689855-VII-720.8.4/11/DK

Raport
Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji
Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii nr 3 w Łodzi
(wyciąg)

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. 2007 Nr 30, poz. 192) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 8 grudnia 2011 r., do Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii nr 3 przy ul. Praussa 2 w Łodzi (dalej: MOS lub Ośrodek/placówka), udali się przedstawiciele Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (dalej: KMP).

Celem wizytacji zapobiegawczej Krajowego Mechanizmu Prewencji, było sprawdzenie na miejscu sposobu traktowania przebywających w nim nieletnich i dokonanie oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji o placówce przedstawionych przez Dyrektora MOS oraz pedagoga szkolnego i wychowawcę MOS oraz Prezesa Stowarzyszenia Profilaktyki i Resocjalizacji „Ad Rem”;
- przeprowadzeniu rozmów na osobności z wybranymi losowo wychowankami MOS;

- oglądzie wszystkich pomieszczeń MOS, w tym sprawdzeniu stanu ich wyposażenia (w trakcie wizytacji wykorzystano następujące urządzenia pomiarowo-rejestrujące: multimetr CEM DT-8820, dalmierz laserowy Makita LD060P oraz aparat fotograficzny);
- zapoznaniu się następującą dokumentacją: księgą raportów i dziennikami zajęć wychowawczych.

Ponadto, po zakończeniu wizytacji przeanalizowano pozostałe dokumenty związane z funkcjonowaniem Ośrodka (m.in. statut MOS, sprawozdania pokontrolne Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Łodzi i Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi). Przedstawiciele Mechanizmu poinformowali Dyrektora o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

2. Ogólna charakterystyka

Placówka, jako Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii nr 3 istnieje od 2006 roku. Od 1987 roku działała, jako specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy. Ośrodek jest publiczną placówką przeznaczoną dla dzieci i młodzieży, które z powodu zaburzeń rozwojowych, trudności w uczeniu się i zaburzeń w funkcjonowaniu społecznym mogą być zagrożone niedostosowaniem społecznym lub uzależnieniem i wymagają stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy oraz specjalistycznej pomocy psychoedukacyjnej.

MOS dysponuje 44 miejscami (w internacie). Placówka przeznaczona jest zarówno dla chłopców, jak i dziewcząt w wieku od 13 do 18 lat. W dniu wizytacji przyjmowani byli do niej wychowankowie na podstawie orzeczenia Poradni Psychologiczno Pedagogicznej i wniosku rodziców lub postanowienia sądu rodzinnego.

Zgodnie z informacjami przekazanymi przez Dyrektora placówki, w dniu wizytacji stan ewidencyjny wynosił 41 osoby (w tym 12 dziewcząt), a faktyczny 30 osób. Poza nieobecnościami usprawiedliwionymi np. chorobą, 4 osoby samowolnie przebywały poza placówką.

3. Personel wizytowanej placówki

W placówce pracuje 27 pracowników pedagogicznych, w tym pedagog szkolny. Ponadto zatrudnionych jest dwóch psychologów. Dodatkową specjalnością dwóch osób jest socjoterapia. Większość zatrudnionych osób stanowią wychowawcy i nauczyciele. Personel placówki stanowią zarówno kobiety, jak i mężczyźni.

Poza studiami kierunkowymi i dodatkowymi specjalizacjami, umożliwiającymi pracę w MOS, pracownicy biorą udział w dodatkowych szkoleniach. W ostatnich dwóch latach MOS zorganizował lub skierował swoich pracowników na szkolenia z zakresu pierwszej pomocy przedmedycznej, bezpieczeństwa pracy z nieletnimi i bezpieczeństwa osobistego oraz radzenia sobie ze stresem i własną agresją. Zorganizowano również zajęcia wzbogacające wiedzę o niebezpiecznych dla dzieci substancjach psychoaktywnych.

W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji pracownikom Ośrodka warto zapewnić także szkolenia z zakresu ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym, na co wskazuje pkt 85 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) stanowiący, iż „Personelowi pracującemu z nieletnimi pozbawionymi wolności, umożliwia się systematycznie szkolenia z zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności z psychologii dziecka, pracy socjalnej i wychowawczej z dzieckiem, a także międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka i praw dziecka”.

Zgodnie z informacją udzieloną przez Dyrektora placówki w celu uczynienia pracy z dziećmi bardziej efektywną, znaczna część osób łączy obowiązki z pracą społeczną (m.in. w powołanym do współpracy z MOS Stowarzyszeniem Profilaktyki i Resocjalizacji: „Ad Rem”) i wykorzystuje indywidualne zdolności czy dodatkowe zainteresowania do pracy w MOS (patrz

również: pkt. 13). W efekcie w skład zespołu pracowników placówki wchodziły kreatywne osoby z pasją, zaangażowane w pracę.

Dodać należy, że zgodnie z informacją udzieloną przez Dyrektora placówki, w latach 2010 - 2011 (do dnia wizytacji) nie było postępowań dyscyplinarnych czy karnych prowadzonych wobec pracowników MOS. Nie składano również żadnych skarg na personel placówki.

4. Warunki bytowe

W skład MOS wchodzi internat, oraz umiejscowione na wyższej kondygnacji tego samego budynku Szkoła Podstawowa nr 212 i Gimnazjum Publiczne nr 50.

Budynek MOS jest monitorowany (8 kamer obejmujących ciągi komunikacyjne, wyjście, teren wokół budynku). Podgląd z monitoringu jest dostępny wyłącznie dla kadry placówki.

Placówka wymaga generalnego remontu. W dniu wizytacji stan ścian korytarzy i widoczne ubytki również w podłogach sprawiały złe wrażenie. Szczególnie zły stan dotyczył sali gimnastycznej oraz pomieszczeń i wyposażenia internatu oraz pralni. Według informacji Dyrektora placówki, prace remontowe powinny objąć również zewnętrzne ogrodzenie MOS.

W internacie mieści się 10 sypialni 3-4 osobowych, odrębnych dla chłopców i dziewcząt. Pokoje te, wyposażone w podstawowe meble, są poprzedzone przedsionkami, w których znajdują się umywalki oraz szafki na rzeczy osobiste wspólne dla zajmujących sypialnię osób. W jednej z sypialń zamiast opisanego przedsionka wyodrębniono oddzielne pomieszczenia łazienki i WC. Okna wszystkich pomieszczeń internatu są nowe, uchylne, zapewniające dostęp światła słonecznego. Pokoje, z których korzystają nieletni, mają odpowiednie oświetlenie, temperaturę oraz wentylację. W ocenie wizytujących pomieszczenia te są na tyle przestronne, aby podopieczni mieli wystarczająco dużo przestrzeni do wykonywania codziennych czynności.

Uwagę wizytujących zwrócił brak zasłon, które zgodnie z wyjaśnieniami Dyrektora placówki oddano do pralni. W ocenie przedstawicieli Mechanizmu, MOS powinien dysponować 2 kompletem zasłon na czas prania, aby zapewnić nieletnim należną im intymność.

Nieletni w rozmowach z przedstawicielami Mechanizmu zwracali uwagę na nieprzyjemne wrażenie, jakie sprawia na nich każdorazowo widok krat w oknach ich sypialni. Kierując się treścią standardów Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom, Krajowy Mechanizm Prewencji uważa, że należy zadbać o właściwe zaprojektowanie i urządzenie pomieszczeń, tak by w największym stopniu unikać skojarzenia ze środowiskiem więziennym.

Jednakże poważnym mankamentem sypialń są przede wszystkim meble, które noszą ślady znacznego zużycia i nie wyglądają estetyczne. Z wyjaśnień Dyrektora placówki wynika, że część dzieci, niedopilnowana odpowiednio, dopuszcza się dewastacji w MOS (głównie niektórzy chłopcy), ale też środki, jakie przeznacza Urząd Miasta Łodzi na utrzymanie placówki, nie uwzględniają koniecznych remontów oraz potrzeby częstszej niż w placówkach innego typu wymiany czy reperacji mebli i urządzeń niszczonych przez dzieci. Poza kilkoma tapczanami, zakupionymi zgodnie z informacją udzieloną przez Dyrektora we wrześniu 2011 r., większość tapczanów i łóżek jest zniszczona, w tym część została zdewastowana w sposób wykluczający ich dalsze użytkowanie. Niektórzy nieletni z połamanych elementów tworzą legowiska grożące rozsypaniem się pod nimi. Podobnie zniszczone są pozostałe meble, w tym szafki na rzeczy osobiste, umiejscowione w przedsionkach i w pokojach nieletnich oraz część umywalek znajdujących się w przedsionkach. W kilku sypialniach wizytujący zastali szafki i szafy doszczętnie zdewastowane, których elementy rozrzucone zostały po podłodze. Nieletni w rozmowach z przedstawicielami KMP również zwrócili uwagę na zły stan mebli, z których zmuszeni są korzystać. Zaznaczyć w tym miejscu należy, że wyposażenie sypialń nie jest jednolite, co może wynikać z braku dbałości części wychowanków o stan użytkowanych przez nie pomieszczeń i mebli oraz nieregularnych zakupów mebli czy ich napraw.

Na terenie internatu znajdują się również 2, odrębne dla chłopców i dziewcząt łazienki. W każdej wyodrębniono kabiny prysznicowe (2 w łazience dla dziewcząt, 3 w łazience dla chłopców), WC (po 2 kabiny w każdej łazience) i umywalki (1 w łazience dla dziewcząt, 2 w łazience dla chłopców). Dodatkowo w łazience dla dziewcząt znajduje się bidet. Stan łazienek oraz urządzeń sanitarnych nie jest najlepszy skutkiem zamontowania mało wydajnej, w stosunku do potrzeb, wentylacji oraz zdewastowanych częściowo urządzeń sanitarnych i drzwi wewnętrznych. Warto zaznaczyć w tym miejscu, że nieletni w rozmowach indywidualnych skarżyli się na stan łazienek. Dodatkowo wizytujący zwrócili uwagę na brak zasłon w prysznicach, gwarantujących zakrycie przed wzrokiem osób trzecich myjących się nieletnich oraz niezabezpieczenie włącznika światła przed drzwiami łazienki i powstanie zagrożenia porażeniem prądem. Z podobnym stanem włączników świateł oraz wyraźnym brakiem staranności przy montażu włączników czy też gniazdek elektrycznych przedstawiciele KMP zetknęli się również w innych miejscach dostępnych dla wychowanków.

Na terenie internatu funkcjonują 2 przestronne świetlice wyposażone w TV i podstawowe meble (kanapy, stoliki, krzesła) oraz pomieszczenie nazwane „kuchenką” ze względu na to, że choć służy podobnie do pozostałych świetlic, jako miejsce spędzania wolnego czasu i odrabiania lekcji przez dzieci, to zostało również wyposażone, poza krzesłami i stolikami, w meble i urządzenia gospodarstwa domowego służące prowadzeniu zajęć kulinarnych. Wyposażenie tych pomieszczeń, nie budziło poważniejszych zastrzeżeń, ale warto zaznaczyć, że meble w świetlicach (poza „kuchenką”) były również dość wysłużone.

Poza pokojami, z których korzysta personel placówki, w internacie wyodrębniono również, dwa niewielkie pokoje wykorzystywane jako izba chorych i pokój spotkań indywidualnych oraz pralnię dla nieletnich, w której, co warto odnotować, udostępniono wychowankom (poza niewielką wanną i umywalką), dobrej jakości pralkę.

W dniu wizytacji izba chorych była w remoncie. W związku z tym trudno było ocenić jej stan, niemniej jednak nie wyodrębniono w niej prysznic i WC.

Dyrektor placówki przyznał, że to jej poważny mankament. Chorzy wychowankowie są w tej sytuacji tylko pozornie izolowani od zdrowych, bo są zmuszeni korzystać z wspólnych dla innych nieletnich łazienek.

Pokój spotkań indywidualnych jest m.in. miejscem rozmów z nieletnimi i ich opiekunami prawnymi. Został urządzony odpowiednio do wykonywanych w nim zadań. Jednakże zgodnie z informacją pedagoga szkolnego istnieje potrzeba wyodrębnienia pokoju do indywidualnej pracy z dziećmi, w tym prowadzenia socjoterapii.

Jadalnia dla dzieci znajduje się piętro niżej niż internat. Sala i znajdujące się w niej stoliki i krzesła pozwalają na jednoczesne stołowanie się 50 osób, lecz w praktyce niektóre posiłki wydawane są w różnych godzinach np. obiady dla wychowanków korzystających z internatu, wydawane są godzinę po obiedzie nieletnich ze szkoły podstawowej. Wszystkim dzieciom umieszczonym w MOS zapewnia się 5 posiłków dziennie, przez 7 dni w tygodniu. Warunki panujące w kuchni i jadalni, cykl produkcyjny, liczba osób zatrudnionych w kuchni, jadłospis i stan żywności oraz sposób jej przechowywania nie wzbudziły zastrzeżeń przedstawicieli KMP. Wychowankowie MOS w rozmowach z wizytującymi chwalili ilość i jakość posiłków.

Pozostałe pomieszczenia w placówce, w większości wykorzystywane są w związku z nauką szkolną. Przedstawiciele KMP dobrze oceniają stan i wyposażenie wszystkich klas (6), pracowni komputerowej, szkolnej łazienki (znajdującej się na 2 piętrze budynku MOS, obok klas), siłowni oraz przebieralni z łazienką wykorzystywaną w związku z zajęciami sportowymi. Dobrze wyposażone i ładnie urządzone jest również pomieszczenie Klubu MOS, w którym odbywają się m.in. zajęcia terapeutyczne dla wychowanków i zajęcia dla dzieci biorących udział w różnych kołach zainteresowań. Jedynym, dostrzeżonym mankamentem niektórych z wymienionych pomieszczeń, była wysłużona stolarka okienna.

Na bardzo złą ocenę zasługuje natomiast stan sali gimnastycznej, wyłączonej z użytku, skutkiem zagrożenia katastrofą budowlaną o roku szkolnego

2009/2010. W ocenie KMP sytuacja ta, wobec zadań MOS, jest niedopuszczalna, albowiem tym samym pozbawiono dzieci możliwości różnorodnych zajęć sportowych na terenie placówki i lekcji WF.

W złym stanie znajduje się również pomieszczenie pralni MOS i wykorzystywane maszyny pralnicze, które są stare i wyeksploatowane. Należy zwrócić uwagę, że tym samym złe warunki pracy ma zatrudniona w pralni osoba.

Analiza dokumentacji placówki pozwoliła na stwierdzenie przez Krajowy Mechanizm Prewencji braku wsparcia w tej sprawie ze strony Departamentu Spraw Społecznych Urzędu Miasta Łodzi. Dyrektor MOS kierował bowiem liczne wystąpienia w sprawie koniecznych remontów, z których ostatnie pochodzi z dnia 6 grudnia 2011 r. Należy zwrócić uwagę na fakt, że zasadność i pilność modernizacji została potwierdzona decyzjami Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego oraz Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego, których spostrzeżenia wyprzedziły aktualne uwagi Mechanizmu.

Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (dalej: CPT) zaleca cyt.: „Miejsca, w których młode osoby śpią i prowadzą aktywność życiową powinny być oprócz odpowiedniej wielkości, oświetlenia i wentylacji – właściwie umeblowane, dobrze urządzone i dostarczać odpowiednich wrażeń wzrokowych. Młodym ludziom powinno się pozwolić na przechowywanie rozsądnej ilości rzeczy osobistych, jeśli przeciwko temu nie przemawiają przeważające względy bezpieczeństwa” Dziewiąte Sprawozdanie Ogólne [CPT/Inf (99) 12].

Ostatnią uwagą Krajowego Mechanizmu Prewencji w zakresie warunków bytowych jest niedostosowanie placówki do potrzeb osoby z niepełnosprawnością. Specyfika MOS daje podstawy do uznania, że do grona wychowanków dołączyć może osoba np. poruszająca się na wózku inwalidzkim. W aktualnym stanie nie będzie ona mogła korzystać z urządzeń sanitarnych czy też samodzielnie poruszać się po terenie placówki.

5. Traktowanie nieletnich przez personel wizytowanej placówki

Zgodnie z informacją udzieloną przez Dyrektora placówki, uczniowie i wychowankowie (4 grupy wychowawcze) mają zabezpieczoną stałą opiekę wychowawczą zarówno w trakcie zajęć lekcyjnych jak też w czasie przerw między lekcjami. Przez 24 godziny obecny jest w placówce dyżurujący wychowawca - w godzinach porannych 2 osoby, przed południem 1 osoba, po południu 4 osoby (w każdej grupie po 1 osobie), w nocy 1 osoba plus pracownik niepedagogiczny. Wychowankowie objęci są nadto opieką pedagoga i psychologa.

Każde zgłoszenie zachowania ryzykownego, użycia przemocy, środków psychoaktywnych jest natychmiast odnotowywane w księdze raportów i analizowane.

Z rejestru wydarzeń nadzwyczajnych przekazanego wizytującym wynika, że do zarejestrowanych w roku 2011 wydarzeń należą wyłącznie ucieczki z placówki lub niepowroty z przepustek/urlopów (23). W reakcji na samowolny pobyt wychowanka poza placówką, każdorazowo personel MOS podejmował działania nastawione na wsparcie nieletniego m.in. poprzez rozmowy indywidualne i uruchomienie pomocy psychologicznej, mającej na celu zaakceptowanie pobytu w ośrodku. Ani z zapisów rejestru, ani z relacji nieletnich nie wynika, aby w reakcji na te zdarzenia, stosowane były wobec dzieci niedozwolone reperkusje.

Z relacji większości wychowanków wynika, że nauczyciele, wychowawcy oraz Dyrektor placówki są postrzegani, jako przyjazne i profesjonalne osoby, którym można zaufać. Nieliczne uwagi nieletnich, odnoszące się do personelu MOS, dotyczyły braku kontroli w zakresie niszczenia mienia placówki przez niektórych podopiecznych.

6. Dyscyplinowanie

Zgodnie z informacją udzieloną przez Dyrektora placówki, każda ucieczka, niepowrót, samowolne oddalenie jest odnotowywane, prowadzone jest postępowanie wyjaśniające i powiadamiane są stosowne instytucje (sąd, policja). Placówka współpracuje z sądami, policją, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, zdrowia psychicznego, odwykowymi w celu eliminowania zachowań zagrażających zdrowiu i życiu wychowanków.

Podnieść jednak w tym miejscu należy, że Dyrektor i personel placówki mają zastrzeżenia dotyczące jakości współpracy z policją, w tym przede wszystkim szybkości i prawidłowości reakcji funkcjonariuszy na zgłoszenia zdarzeń wymagających reakcji policji. Bywa, że pracownicy placówki proszący o pilniejsze działania są zbywani informacjami o prowadzeniu „szeroko zakrojonych czynności”, co do których, ze względu na specyfikę sprawy, personel MOS ma wiedzę, iż faktycznie nie są prowadzone. Dyrektor zaznaczył, że w poprzednich latach miała miejsce stała współpraca z policją.

W MOS stosuje się konsekwentnie system kar i nagród wynikający ze statutu placówki, starając się wzmacniać zachowania pozytywne drobnymi nagrodami. W przypadku wychowanków uzależnionych czy stosujących przemoc, MOS korzysta z pomocy wyspecjalizowanych instytucji.

Informacje te wskazują na prawidłową pracę MOS w omawianym obszarze, niemniej jednak uwagę Krajowego Mechanizmu Prewencji zwrócił katalog kar i nagród wymieniony w Statucie MOS, zawierający niewłaściwe kary oraz niepokojące informacje odebrane od nieletnich, wskazujące na stosowanie kar nieregulaminowych.

Otóż do wymienionych w Statucie kar należą m.in.: upomnienia i nagany ustne, wpisanie nagany do akt, praca na rzecz Ośrodka i przeniesienie do innego ośrodka.

Trzeba podkreślić, że kara w postaci przeniesienia do innego Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii lub innego Młodzieżowego Ośrodka

Wychowawczego innej placówki, zgodnie z Zaleceniami CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi nie powinna być stosowana cyt.: „Młodociani nie mogą być przenoszeni w ramach środka dyscyplinarnego” (Zalecenie 97). W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji dyrektor placówki dla nieletnich powinien być uprawniony do złożenia wniosku o przeniesienie danego podopiecznego do innego ośrodka, zgodnie z kryteriami wskazanymi w Zaleceniu 96 Komitetu Ministrów, jednak możliwość ta nie powinna być wskazana w katalogu kar wymierzanych przez personel placówki.

Obowiązujący w placówce system kar przewiduje również między innymi karę w postaci pracy na rzecz Ośrodka. W opinii przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji taka kara jest niedopuszczalna, gdyż może prowadzić w praktyce do pejoratywnego postrzegania przez wychowanków pracy, a to zaś - skutecznie zniechęcić do poszukiwania w przyszłości zatrudnienia. Krajowy Mechanizm Prewencji stoi na stanowisku, że dziecka nie można karać poprzez pracę. Kara pojmowana jest wówczas jako nieprzyjemny, przykry bodziec stosowany na wniosek wychowawcy. W związku z tym, niewskazane z wychowawczego punktu widzenia uznać należy umieszczenie pracy na rzecz Ośrodka w katalogu kar wymienionych w Statucie. W praktyce, takie sytuacje mogą przyczynić się do negatywnego postrzegania pracy jako czynności powszechnej, służącej do samodzielnego utrzymywania się. Wychowanek powinien mieć świadomość, że jako członek całej grupy bierze udział we wszystkich czynnościach życia codziennego, w miarę swoich możliwości.

Statut nie wskazuje na możliwość stosowania kar zbiorowych, co jest słuszne. Niemniej jednak zgodnie z informacją udzieloną przez Dyrektora placówki, jak i samych wychowanków, są one stosowane w praktyce. Przedstawiciele Mechanizmu uznają, że karanie zbiorowe jest niewłaściwym traktowaniem i nie powinno mieć miejsca. Zgodnie z Zaleceniami CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami

lub środkami alternatywnymi, kary zbiorowe uznane zostały, obok kar cielesnych i karania poprzez umieszczanie w ciemnej celi za zabronione formy niehumanitarnego i upokarzającego karania (Reguła 95.2).

Zgodnie z Regułami Narodów Zjednoczonych Dotyczącymi Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113), przepisy wydawane przez właściwą władzę administracyjną z uwzględnieniem podstawowych cech, potrzeb i praw nieletniego, powinny określać:

- (a) zachowania stanowiące przekroczenia dyscyplinarne;
- (b) rodzaj i czas trwania wymierzonych kar dyscyplinarnych;
- (c) władzę właściwą do wymierzania kar;
- (d) władzę właściwą do rozpoznania odwołań (Zasada 68).

7. Prawo do informacji

Z informacji przekazanych przez Dyrektora placówki i pedagoga szkolnego wynika, że zgodnie z obowiązującą w MOS praktyką, przyjmowani do placówki nieletni, są informowani przez Dyrektora oraz pedagoga szkolnego o obowiązujących w niej zasadach. Zapoznanie się z prawami, obowiązkami i zasadami pobytu w Ośrodku wychowanek potwierdza własnoręcznym podpisem, a procedura ta ma umocowanie w Statucie MOS. Następnie dziecku pomaga się zaadaptować do nowej sytuacji, umożliwiając mu udział w zajęciach lekcyjnych, wprowadzając w środowisko rówieśników i jednocześnie opracowując indywidualny program terapeutyczny, w oparciu o wstępną diagnozę psychopedagogiczną.

Prawa i obowiązki wychowanka zostały również określone w Statucie MOS. Zgodnie z § 39 ust.1 Statutu, w przypadku naruszenia praw wychowanka, ma on prawo złożenia do dyrektora, za pośrednictwem wychowawcy, skargi w formie ustnej lub pisemnej. Niestety informacje udostępniane dla wychowanków również w formie odrębnych materiałów o prawach i obowiązkach wychowanków, nie zawierają informacji o prawie dziecka do złożenia zażalenia na decyzję dyrektora

ośrodka i informacji teleadresowych o innych instytucjach, do których może zwrócić się dziecko.

Krajowy Mechanizm Prewencji uważa, że każdemu nieletniemu pozbawionemu wolności należy umożliwić stały dostęp do adresów instytucji, do których mogą się zwrócić w sytuacji, gdy ich prawa nie są przestrzegane. Adresy instytucji powinny znajdować się w ogólnodostępnym i widocznym dla nieletnich miejscu, tak by wgląd do nich nie był uzależniony od decyzji personelu lub innych czynników.

8. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Z ustaleń przedstawicieli Mechanizmu wynika, że placówka nie stwarza żadnych ograniczeń w kontaktach nieletnich z członkami najbliższej rodziny.

W MOS funkcjonuje szczegółowy Regulamin przepustek, do którego KMP nie ma uwag i nie odebrał ich również od nieletnich. Nadto, dzieci mają możliwość utrzymywania kontaktu telefonicznego, korespondencyjnego oraz przyjmowania odwiedzin. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym może być ograniczone, w ramach środka dyscyplinarnego, zgodnie z treścią Statutu, wyłącznie w przypadku osób, które nie są członkami rodziny wychowanka i o ile nie będzie to sprzeczne z procesem terapeutycznym (zakaz korespondencji i rozmów telefonicznych). Zasadę tą należy ocenić jako prawidłową. Również wychowankowie MOS w rozmowach indywidualnych nie zgłaszali uwag dotyczących ich kontaktów ze światem zewnętrznym.

9. Prawo do ochrony zdrowia.

Z ustaleń wizytujących wynika, że pierwszą pomocą medyczną i organizacją dalszych działań leczniczych zajmuje się pielęgniarka, dyżurująca w MOS 2 razy w tygodniu. Jej zadaniem jest m.in. pilnowanie terminów szczepień poszczególnych dzieci. Z informacji pochodzących od wychowanków wynika, że są oni również objęci badaniami profilaktycznymi.

Gabinet lekarski, w którym przyjmowani są wychowankowie MOS, wyposażony jest w podstawowe sprzęty (m.in. leżankę, biurko, krzesła, wagę, lodówkę na leki zamykaną na klucz i umywalkę). Szafka na leki psychotropowe, również zamykana na klucz, znajduje się w pokoju wychowawców.

Z podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej, nieletni korzystają w ramach Przychodni Nr 34 Filia ZOZ Łódź-Polesie (i przychodni wybranych przez rodziców wychowanków) oraz kilku poradni (Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna Nr 5 w Łodzi, Poradnia Zdrowia Psychicznego dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych przy ul. Tatrzańskiej w Łodzi i Poradnia Zdrowia Psychicznego dla Dzieci "Sieradzka" w Łodzi). W przypadku nagłych, poważniejszych problemów zdrowotnych, wzywane jest pogotowie.

Wychowankowie MOS dobrze ocenili opiekę medyczną.

10. Prawo do edukacji

Na terenie ośrodka prowadzona jest Szkoła Podstawowa nr 212 oraz Gimnazjum Publiczne nr 50.

Uwagę wizytujących analizujących księgę raportów zwrócił fakt, że wychowankowie MOS, korzystający z internatu, mimo że podczas zajęć szkolnych, drzwi wiodące do pomieszczeń internatu są zamykane, co uniemożliwia nieletnim swobodne poruszanie się po budynku, często nie przebywają w szkole w czasie lekcji. Na problem ten wskazał też Dyrektor placówki. Według zapisów w księdze, zdarzają się też przypadki ujawnienia u nieletniego cudzego telefonu komórkowego, palenia, przebywania poza budynkiem MOS. Deklarowana opieka i kontrola, w tej sytuacji wydaje się nieskuteczna.

Krajowy Mechanizm Prewencji szczególnie krytycznie ocenia absencję szkolną wychowanków. Nieletni zostali oddani pod opiekę personelu MOS, m.in. ze względu na trudności w uczeniu się, nocują w tym samym budynku, w którym prowadzone są lekcje i który jest monitorowany. W ocenie Mechanizmu należy wdrożyć działania zmierzające do zbudowania większego autorytetu

wychowawców i nauczycieli placówki oraz rozważyć, czy personel placówki wykonuje należycie swoje obowiązki w zakresie nadzoru nad wychowankami.

11. Oddziaływania wychowawcze

Dla przebywających w MOS chłopców, poza zajęciami szkolnymi, organizowane są zajęcia wychowawczo-opiekuńcze, kulturalno-oświatowe i sportowo-rekreacyjne, które są mocną stroną wizytowanej placówki.

Zgodnie z informacjami udzielonymi wizytującym, podejście do nieletnich jest zindywidualizowane i oparte na wcześniejszym, szczegółowym wywiadzie środowiskowym. Dla każdego wychowanka prowadzony jest indywidualny arkusz spostrzeżeń. Podczas spotkań grup wychowawczych omawiana jest szczegółowo sytuacja każdego wychowanka i ustalany indywidualny plan resocjalizacji dziecka. W efekcie, zarówno program, jak metody wymienionych zajęć oraz metody wychowawcze stosowane wobec dzieci, są zindywidualizowane i pozwalają na rozwijanie ich zainteresowań.

W trakcie cotygodniowych spotkań całej społeczności ośrodka omawiane są sprawy wychowawcze z całego tygodnia.

Placówka organizuje szereg zajęć pozalekcyjnych, jak koła: informatyczne, kulinarne, artystyczne, sportowe o profilu kulturystycznym i ogólnym oraz turystyczne.

W ośrodku wydawana jest gazetka „Łobuziak” zawierająca m.in. treści profilaktyczne.

Placówka realizuje programy finansowane ze środków Unii Europejskiej, mające na celu między innymi zapobieganie ryzykownym zachowaniom wychowanków oraz zapewnienie alternatywnych form spędzania czasu wolnego.

Z inicjatywy pracowników ośrodka w 2004 r. powołano Uczniowski klub sportowy „UKS Praussa”. W klubie funkcjonują 4 sekcje sportowe: piłka nożna, piłka siatkowa, kulturystyka, turystyka, w planach na 2012 rok jest powstanie sekcji zapasów. Zaznaczyć należy, że choć MOS nie dysponuje obecnie salą

gimnastyczną, to jednak możliwe jest prowadzenie wymienionych zajęć m.in. w przestronnej siłowni placówki i na terenie łódzkich obiektów sportowych (m.in. „Orliki”).

Korzyści płynące z funkcjonowania UKS to pozyskiwanie dodatkowych pozabudżetowych środków na: dofinansowanie kolonii letnich wychowanków MOS, możliwość lepszego wyposażenia siłowni, zakupu innych sprzętów sportowych. Wychowankowie odnoszą sukcesy w zawodach w trójboju siłowym, siatkówce plażowej, grach zespołowych.

Z inicjatywy nauczyciela WF i pod jego kierunkiem, wychowankowie przygotowali boisko do siatkówki plażowej, pomagali przy remoncie siłowni.

Cyklicznie odbywają się również spektakle teatralne o charakterze profilaktycznym (m.in. w ramach współpracy z krakowską agencją artystyczną „ART-Metanoia”).

W dniu wizytacji Mechanizmu, wychowankowie MOS brali udział w przedstawieniu taneczno-muzycznym Oratorium Antyk/Trans/Orchestra, zorganizowanym w ramach międzynarodowego projektu artystyczno-edukacyjnego (Oratorium Dance Project), do którego rekrutowano osoby ze środowisk defaworyzowanych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Więcej o dobrych praktykach MOS w pkt. 13.

12. Prawo do praktyk religijnych

Z informacji uzyskanych podczas wizytacji wynika, że wśród wychowanków MOS, znajdują się osoby wyłącznie wyznania rzymskokatolickiego. Wychowankowie w rozmowach indywidualnych wskazali, że ich prawa do praktyk religijnych są respektowane. Nie ma też przymusu udziału w praktykach religijnych. Sytuację tę należy ocenić jako prawidłową.

13. Dobre praktyki.

Stowarzyszenie Profilaktyki i Resocjalizacji: „Ad Rem” działające przy Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii nr 3 w Łodzi, według informacji Prezesa

Stowarzyszenia, powstało z potrzeby pomocy młodzieży, której w życiu nie zawsze udaje się prawidłowo funkcjonować. Założone zostało przez pracowników placówek resocjalizacyjnych, w tym przez pracowników wizytowanego MOS. Podstawowym zadaniem Stowarzyszenia jest pomoc młodemu człowiekowi w odnalezieniu własnego miejsca w społeczeństwie, życiu w zgodzie z sobą i normami moralnymi. Zadanie to osiągnięte jest poprzez aktywizowanie, zachęcanie do podejmowania wyzwań, usamodzielnianie, organizowanie warsztatów i terapii. Zgodnie z informacją Dyrektora MOS, powstanie Stowarzyszenia umożliwia pracę placówki, wolną od biurokratycznych barier.

Aktualnie realizowane projekty we współpracy MOS:

1. Projekt „Obudź jutro – galeria alternatywna” współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach działania 7.2.1 Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Projekt ma na celu aktywizację zawodową i społeczną młodzieży z MOS. Stowarzyszenie zdecydowało wykorzystać doświadczenie państw zachodnich w rozwiązywaniu problemów młodych ludzi zagrożonych wykluczeniem społecznym i zawodowym, oferując działania łączące różne formy wsparcia młodzieży w celu zapewnienia jej dostępu do kompleksowych usług edukacyjnych i zrównoważonego rozwoju. W tym celu powołano do życia galerię alternatywną. Nawiązano współpracę z holenderską organizacją Richter by zaadaptować stosowaną przez nich metodologię do polskich warunków. Organizacja Richter wykorzystuje pomysł funkcjonowania galerii sztuki alternatywnej jako miejsca, gdzie młodzi ludzie uczą się funkcjonować w relacjach społecznych, wyrażać swoje emocje i budować obraz siebie, a także zdobywają umiejętności i doświadczenie zawodowe.

Działania w ramach projektu: wyjazd integracyjny uczestników projektu, warsztaty socjoterapeutyczne, warsztaty fotograficzne/graffiti, doradztwo

zawodowe, warsztaty zawodowe, uruchomienie galerii, staż w Holandii, wyjazd ewaluacyjny.

2. HOSTEL NOTA BENE - Młodzi dla Młodych. Poza MOS i Stowarzyszeniem, w programie uczestniczy Program Narodów Zjednoczonych (UNDP) Biuro Projektowe w Polsce.

Hostel to idea przedsiębiorstwa społecznego, jakim jest powołanie do życia i funkcjonowania na wolnym rynku HOSTELU NOTA BENE. Hostel ma być samotrzymującym się przedsięwzięciem stanowiącym połączenie dwóch zintegrowanych ze sobą elementów: całorocznego prywatnego akademika dla studentów na terenie miasta Łodzi i miejsca pracy dla młodzieży opuszczającej placówki wychowawcze w tym przede wszystkim socjoterapeutyczne. Młodzież znajdzie tu pracę oraz fachowe wsparcie socjoterapeutyczne i zawodowe, realizowane poprzez zajęcia socjoterapeutyczne, indywidualne prowadzenie przez coach-a - doradcę zawodowego, uczestnictwo w kursach i szkoleniach „krojonych na miarę”, czyli dopasowanych do możliwości i umiejętności indywidualnych uczestników. HOSTEL NOTA BENE będzie również dla nich domem - miejscem zamieszkania (nie dłużej niż dwa lata, za swój pobyt młodzież będzie płacić).

3. Budownictwo naturalne. MOS i Stowarzyszenie podjęły współpracę z grupą Cohabitat promującą budownictwo naturalne w Polsce. Grupa prowadzi warsztaty, seminaria. Gromadzi wokół siebie grupę pionierów: architektów, specjalistów od permakultury i odnawialnych źródeł energii. Nie jest to organizacja, której podstawowym zadaniem jest przynoszenie profitu. Latem 2011 r. trzech wychowanków MOS nr 3 wzięło udział w warsztatach oraz odbyło staże w temacie budownictwa naturalnego zakończone otrzymaniem przez uczestników certyfikatów. Organizatorzy po zakończonych warsztatach trwających około 3 tygodni wypowiedzieli się bardzo pozytywnie na temat wychowanków MOS nr3.

Projekty zrealizowane we współpracy MOS w 2010 r.:

1. JEDEN KROK DO DOROSŁOŚCI

Do dnia 30 lipca 2010 r. stowarzyszenie kontynuowało realizację dwuletniego projektu "NOTA BENE – JEDEN KROK DO DOROSŁOŚCI..." współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Poddziałania 7.2.1. Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Celem projektu było kompleksowe przygotowanie grupy 15 wychowanków opuszczających Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii Nr 3 w Łodzi do właściwego funkcjonowania w społeczeństwie poprzez stworzenie i nadzór nad dalszym działaniem pozaszkolnego Klubu Nota Bene, który pracował w oparciu o program socjoterapeutyczny połączony z realizacją działań w zakresie reintegracji zawodowej i społecznej.

Poprzez realizację projektu jego uczestnicy nabyli wiedzę i doświadczenia dotyczące wszelkich aspektów „poruszania się” po różnych instytucjach publicznych oraz zwiększyli swoje kompetencje społeczne. Poprzez uczestnictwo w warsztatach rozwoju osobistego (tzw. Akademii Rozwoju) nabyli umiejętności samorealizacji, co w konsekwencji wpłynęło na podniesienie jakości ich życia, wzmocniło motywację do aktywnego działania w życiu społecznym, oraz podwyższyło samoocenę i jakość pracy w grupie. Projekt został prawidłowo rozliczony, wszystkie wskaźniki założone w projekcie zostały osiągnięte. W ramach projektu przygotowany oraz wydany został Poradnik Usamodzielnienia – zbiór praktycznych porad dla młodych osób opuszczających placówki wychowawcze. Poradnik został przygotowany przez uczestników projektu.

2. Działania skierowane do społeczności lokalnej.

To przede wszystkim organizowanie festynów integracyjnych, które Stowarzyszenie inicjuje wspólnie z MOS nr 3 od 5 lat. W roku 2010 podobnie jak w poprzednich latach działania zaproponowane mieszkańcom spotkały się z dużym zainteresowaniem. Znaczącą grupą odbiorców były dzieci i młodzież (m.in. z Przedszkola Miejskiego nr 12, Niepublicznego Przedszkola

„Wiatraczek”, Szkoły Podstawowej nr 40) oraz emeryci z Koła Emerytów „Grzybowa”.

14. Zalecenia Krajowego Mechanizmu Prewencji.

Na podstawie art. 19 Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca:

1. Dyrektorowi Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii nr 3

- 1) zaprzestanie stosowania odpowiedzialności zbiorowej wobec wychowanków;
- 2) dokonanie zmian zapisów w Statucie MOW w zakresie wskazanym w niniejszym Raporcie i stosowanie tylko tych kar, które są dozwolone wyłącznie w ściśle wytyczonych granicach obowiązującego prawa, zgodnych z zaleceniami międzynarodowymi;
- 3) uzupełnienie informacji o prawach wychowanków o dane o trybie składania skarg w przypadku naruszenia praw podopiecznych i udostępnienie nieletnim np. poprzez wyeksponowanie w widocznym miejscu, adresów instytucji stojących na straży praw dzieci, takich jak: Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Obywatelskich, Helsińska Fundacja Praw Człowieka oraz sąd rodzinny;
- 4) zwiększenie nadzoru nad nieletnimi;
- 5) zorganizowanie szkoleń dla pracowników Ośrodka z zakresu ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym;
- 6) dokonanie renowacji i remontu budynku, remontów oraz wymiany niesprawnych czy przestarzałych mebli i urządzeń na nowe, w zakresie wskazanym w niniejszym Raporcie;
- 7) dostosowanie infrastruktury MOS do potrzeb osoby z niepełnosprawnością;

- 8) wyodrębnienie i odpowiednie urządzenie pokoju do prowadzenia socjoterapii;
  - 9) kontynuacja remontu izby chorych i wyodrębnienie w jej pobliżu łazienki dla dzieci skierowanych do izby.
2. Urzędowi Miasta Łódź
- Wyasygnowanie środków na przeprowadzenie opisanej w Raporcie modernizacji placówki i jej wyposażenia oraz uwzględnienie w tym zakresie zaleceń pokontrolnych innych instytucji, dotyczących konieczności poprawienia warunków bytowych w MOS nr 3.
3. Komendantowi Miejskiemu Policji
- 1) zbadanie prawidłowości reakcji funkcjonariuszy policji KMP Łódź na zawiadomienia i prośby o interwencję, kierowane przez kadre placówki;
  - 2) nawiązanie ściślejszego kontaktu z MOS i ustalenie zasad dalszej współpracy.